

Maribel Servera

GLOSARAKO JAIOA, BERAK HALA ERABAKITA

GLOSADORE BATEK BETI MUGARANTZ EGIN BEHAR DU, BAINA MUGA PASAZ GERO, GALDU DU

Gorputz hezkuntzako irakasle ikasketak egin zituen lehenik (Universitat de les Illes Balears), eta Jarduera Fisikoaren eta Kirolaren Zientzietan graduatu zen gerora (Institut Nacional d'Educació Física de Catalunya). Gaztetxotatik boleibolera emana bizi zen –jokalari, entrenatzaile, arbitro...–, baina 29-30 urterekin glosarekin egin zuen tupust, eta liluraren liluraz baloiak eskuetatik alde egin zion. Gaur egun Lehen Hezkuntzako irakasle gisa egiten du lan, baina, batez ere, plazaz plazako glosaldiek bizi dute.

 MIREN ARTETXE SARASOLA PAU RIERA

Zer gertatu zen ba glosa ezagutu zenuenean?

Ba, saio arrunt bat izan zen, baina, nire bizitza hankaz gora jarri zuen. Sant Antoni gaua zen, eta festa horietan, hementxo zenbait herritan, glosa oso bizirik dago, modu oso herrikoian. Alegia, glosak ez dituzte soilik oholtzara igotzen diren glosadoreek inprobisatzen: jendeak parte hartzen du, modu espontaneoan kuarteta bat edo beste kantatuz. Ez dira denak inprobisatuak, noski, herriko jendeak prestatuta ere ekarri ohi ditu han kantatzeko. Oso ohikoa dela esan dizut,

baina, orduan oso bazterrekoa ere bai. Pentsa, nik ez nekien glosa bazenik ere! Eta han nengoen ni, eta ez nekien zer ari zen gertatzen. Ezin nuen sinetsi. Jende hura kantak asmatzen ari zen? Zirrara-garria egin zitzaidan. Batek kuarteta bat aldamenetik, besteak handik erantzun... Eta estrofen egiturari jarri nuen arreta. Han egon nintzen ordu erdiz nire buruan esaldiak bihurtzen, hitzak neurri behartu eta nik ere bat kantatu nuen arte. Eta gero beste bat, ederki kostata, hura ere. Inork ez zidan esan bukaera pentsatu behar nuenik! Orduan, esan

nahi nuen hura sartzen nuen nola hala moldean, eta gero zer esan jakin gabe gelditzen nintzen. Eta segi egin behar, errimatuz, gainera! Erabat harrapatu ninduen, ordea, ariketak berak, giroak, jendearen parte hartze hark...

Orduz geroztik, Mallorcara etortzen nintzen aldiro saioaren batera joaten saiatzen nintzen, eta saio bakoitzeko hazi egiten zen nire kuriositatea. Zera baino astunagoa nintzen; han azaltzen nintzen antolatzen ziren guztietan. Hegaldi bat ere aldatu nuen behin. Larunbatean nintzen Mallorcara joatekoa asteburua ber-

Maribel Servera Matamalas

MANACOR, MALLORCA, 1981

Severeta glosadore ezaguna eta ezagutua da Mallorcan ez ezik Herrialde Katalanetan ere. Beste glosakide batzuekin batera –Mateu Matas *Xurí*, Pau Riera *Rierol*, Miquel Servera *Boireta*, Macià Ferrer *Noto* edo Catalina Eva Canyelles *Sollerica*, besteak beste–, Mallorcako ahozko inprobisazioa biziberritu duen belaunaldiko erreferentziatzako kide da. Orain dela urte batzuk bertso-laritzaz ezagutzera Euskal Herrira etorri zenean ezagutu genuen elkar, Donostiako Rekalde tabernan. Eta oraingoan Mallorca barnealdean egin dugu topo, Sineu herriko igerilekuko ostatuan. Glosa-afaria hasi baino ordu pare bat lehenago elkar tu gara, grabagailua eskuan. Galderak trumilka ditudala, nik. Egiteko denak banan-banan, berak. Eskuak airean dantzan, bai erantzun ere. Bukatu dugunerako hasierako agurra kantatzeko ordua da.

tan pasatzera, eta jakin nuenean ostiral iluntzean saio bat zegoela, hegaldia aldatu eta han agertu nintzen, ehun euro gehiago ordainduta.

Eta nola bihurtu zinen glosadore? Oharkabeen izan zen, ala erabaki egin zenuen?

Oharkabeen ez. Hamar urte dira orain glosadore izatea erabaki nuela. Sant Antoniko festa hartatik hiruzpalau urtera –2010ean– ni Bartzelonan nintze-la Mallorcako glosadore batzuk etorri ziren hirira, eta Bartzelonako inprobisatzaileekin batera saio bat antolatu zuten. Han aditu nituen lehen aldiz Bartzelonako inprobisatzaileak, haien instrumentu eta guzti, eta saioa bukatu ondorenean inprobisatzen jarraitu zuten. Eta ni han, tarteka kantatzera auzartuz, etxerako batere gogorik gabe, ezin glosa gosea ase. Magikoa izan zen. Goizeko ordu txikitik etxera iritsi nintzenerako argi neukan: nik glosadore izan nahi nuen. Hura zen nirea. Behin izarartean ere ezin nion glosan pentsatzeari utzi, eta gogoan dut izugarri kosta zitzaidala gau hartan lokartzea. Geroztik ez diot inprobisatzeari utzi.

Zein zen glosaren egoera garai hartan?

Nik glosa ezagutu nuenean, bazegoen jende gazte mordoxka, glosaren inguruan ibiltzen zena eta inprobisatzen zuena. Baina, nahiko mugimendu berria zen. Bost-hamar urte atzera, adineko hiruzpalau glosadore baino ez ziren gelditzen. Oso noizean behin antolatzen zituzten saioak, entzuleak zaharrak izan ohi ziren, eta glosa bera ere aski kalitate txarrekoa. Umore astakirten samarra, gaitegi errepikakorra... Entretenezko baino ez zuen baliu glosamolde hark.

Lehenago glosa aldarrikatzaile eta kritikoa egiten zen, eta oso arrakastatsua zen mallorcarren artean. Baina, bi faktorek hondoratu zuten: frankismoak, alde batetik, eta bestetik, aldaketa sozialak, demografikoak, eta oro har, bizimodu aldaketak. Hiruzpalau glosadore haiek mundu zahar baten azken lekukoak ziren. Baina, ustekabeen, Mateu Matas, *Xurí*, gaztea agertu zen, hasi zen plazetan kantari, eta glosadore zahar horiek izan ziren hari glosarako aukera eman ziotenak, gazte gehiago sortu arte. Bidea leuntzen saiatu ziren zahar haiek. Aurreko garaietan, beharbada, glosadore batek

ez zion beste bati aterik zabalduko oholtzara jauzia eman zezan. Asko ziren garaian lehia ere handia zen, eta norberak bere bidea egin behar izaten zuen. Baina, behin horretarako gero, glosadore heldu haien lehenatasuna glosak berak bizirautea zenez, Mateu beso zabalik hartu zuten. Eta bera izan zen plazetan kantari ikus zitekeen gazte bakarra, urte askoan.

Kontua da 2004an Mateu bera hasi zela glosa ikastaroak antolatzen han eta hemen, gazteen elkarguneetan saioak antolatzen, eta jende gazte bat erakarri zuela glosaren mundura, eta ordura arteko fosilizazio eta folklorizazio prozesuak pikutara bidali zituztela. Eta ni gazte haiengana hurbildu nintzen, arraina uretara nola. Orain hogeita hamar bat gara, elkarte batean sare-tuta gaude, eta ia astero izaten dira ikuskizunak Mallorcan zehar.

Nolakoak dira saio horiek? Nola irudikatu behar ditugu?

Euskaldun bati azaltzea nahiko erraza da. Saioak antolatzen dira tabernetan, plazetan eta antzokietan ere bai, tarteka. Noiz edo noiz ekitaldi politikoetan ere bai, omenaldietan, edo inork eskatuta urtebetetze edo bestelako ospakizunetan. Guk ere a capella kantatzen dugu, eszenaratzea antzekoa da, soila, gehixeago mugitzen gara, baina, ez askoz gehiago, eta lehen eserita inprobisatzen zen, baina, orain zutik. Eta guk ere binaka edo hirunaka kantatzen dugu, gehienetan, nahiz eta bakarka ere egiten dugun. Tonada edo doinu jakin batzuetan inprobisatzen dugu, silabak neurtuz eta errimatuz. Baina, ez zuenean bezala errima bakarrarekin, -ara errima hartuz gero hasieratik bukaerara -ara errimatu behar! Guk bi errima tartekatzen ditugu aldian-aldian, ABAB edo ABBA egiturak osatuz, eta horrek askatasun gehixeago ematen digu. Eta guk gai librean egiten dugu erabat! Ez zuek bezala, gaiak jarrita. Orain dela lau urte zuek ikusi zintuztegunetik egin izan ditugu tarteka saioak gai eta guzti, geuk antolatuta, probatzeko, eta oso ondo pasa izan dugu. Baina, oso ezberdina da ariketa eta ikasketa prozesu bat eskatzen digu. Gai bakoitzeko hiruna estrofa botako baditugu, gaia ireki eta itxi behar da, eta estrofa bakoitzeko momentu jakinean ideia aski indartsua bota... Ez da mekanismo bera. Ikasiko dugu horretan ere, baina gu, onak, librean gara.

Eta doinukera aldetik?

Egunaren arabera, saio batean bi, hiru edo lau *tonada* erabili ohi ditugu gehienez. Lehen mallorcar glosa tradizionala esaten zaion doinuan baino ez zen inprobisatzen. Lerro kopuru infinitua izan dezake, melodia elastikoa delako, baina, batez beste 8-10 lerroko estrofa kantatu ohi dira, txandan-txandan. Ohiturazkoa horixe da, eta hamarretik bederatzai saio doinu honekin hasten dira. Baina, gizartea aldatzen joan ahala doinu berriak ere erabiltzen hasi gara. Oraindik badago esaten digunik doinuak aldatzen ditugula ez garelako betiko doinuan ordu eta erdi irauteko gauza. Eta gai bagara, baina ez dugu jasaten ez guk eta ez entzuleak ere. Gaur egun bizitza azkarrago doa eta arreta atxikitze doinu aldaketa beharrezkoa da.

Horretarako hemen inprobisatzeko erabiltzen ez ziren Menorcako eta Ibizako glosak geureratu genituen, alde batetik, eta kanta herriko gisa ezagunak ziren beste doinu batzuk inprobisa-

tzeko erabiltzen hasi ginen. Publikoak oso ondo erantzun zuen. Doinu berri hauetatik egitura berriak ere sortu dira, noski. Doinu batzuk laburragoak izanik, esaterako, kateaturik kantatzen ditugu, bat bestearen atzetik. Nik hiru edo lau kantatuko ditut, eta zuk zure txandan beste hiru edo lau. Errima aldatzeko aukera ematen du, luzera mantenduz, oraintxe ABBA eta oraintxe CBCB, libreago zara nahi duzuna esateko. Errima aldatu ahal izateak mezu konplexuagoak eraikitzen laguntzen du. Ez zaude errima zerrenda bakarrera mugatuta, eta zerrendatik zerrendara jauzi egin dezakezu, konbinazio posibleak biderkatzeko dira, eta zure ideiak ez daude hain oinen menara.

Tradizioa eta berrikuntza txirikordatzeko horretan sortzen al da debaterik glosazaleen artean?

Bai, noski! Etengabekoa da eztabaida. Gurean, Katalunian ez bezala, glosa tradizional hutsarekiko haria ez da eten, eta, beraz, berrikuntzek eztabaida sor-

tzen dute. Katalunian, katea eten izanak askeago egiten ditu berrikuntzarako, baina, aldi berean, oinarri areatsagoak dituzte. Gurean, zuenean bezalaxe, bada berrikuntzarekiko uzkur jotzen duen jendea, eta bada berrikuntzari berrikuntza hutsagatik balioa ematen dionik ere. Baina, oreka nahiko argia topatu dugu gure artean, eta eztabaida antzu batzuetatik ere ihes egitea lortu dugu.

Glosadorea jaio ala egin egiten den, adibidez?

Adibidez! Lehen glosa ikastaroak egin zirenean nahikoa barre egin zuten batzuek. Glosadore zaharrenek esaten zuten alfer alferrik zela eta ez zuela ezertarako balioko. Eta kontu hark lehen emaitzak eman zituenean, hots, inprobisatzen ikasi zuten lehen gazteak kantuan hasi zirenean, orduan esan zutena izan zen "horiek glosadoreak dira, berez", alegia, ikastaroan parte hartu ala ez, berezkoa zutelako egin zirela glosadore. Behin ikastaroen kontua normalizatu denean, glosadore *direnak* eta *ez direnak* bereizten ditu jende batek. Baina, *berez* izatearen kontua tranpatia da. Glosadorea dela aitortzen diogu ezaugarri zerrenda jakin bat betetzen duenari, eta besteei,

“
Nik ez dut glosa txikitzen etxean jaso, baina etxean jaso duena ere ikasitakoa da. Eta aldi berean, nik egin dudana lanaren %90 nire kasara egin dut, ikastaroetatik kanpo”

berriz ez. Baina, kontua ez da hori. Kontua da tradizioz, zure belarriak ohituta dauden horretara daudela ohituta eta zuri glosadore jakin batzuk iristen zaizkizula eta beste batzuk ez, edo ez hainbeste. Eta hori zergatik da? Batzuk glosadore direlako eta beste batzuk ez? Batzuk ikasiak direlako eta batzuk *berezkoak*? Nik ikastaroetan parte hartu dut eta ikasien multzoan koka dezaket nire burua. Nik ez dut txikitan etxean jaso. Baina etxean jaso duena ere ikasitakoa da. Eta aldi berean, nik egin dudana lanaren %90 nire kasara egin dut, ikastaroetatik kanpo.

Muga horrek ez du zentzurik. Kontua da glosadore batek beti mugarantz egin behar duela, umorean, kritika sozialean, zein poetikan; badago muga bat, eta horretara zenbat eta gehiago hurbildu, hobe, baina, muga pasaz gero, galdu du. Kontua da norberak bere muga propioak dituela, entzule gisa ere. Eta zuri baten edo bestearen glosakera gustatuko zaizu edo ez, muga horien arabera. Hori nola arrazionalizatzen duzun, hor dago gakoa. Iristen zaizun hori glosadorea dela, *berez*? Ba, zure belarrirako, baliteke. Baina, glosadore bakoitzak du bere kantakera, bere gauzak esateko modua, bere mundu erreferentziala eta bere intenzionalita-

tea. Eta zuri iritsiko zaizu ala ez, baina, ez dago marra argi bat *glosadore direnen eta ez direnen* artean.

Hemen ere, kasualitatez, glosarako gaitasuna berezkoa zuten horiek Mallorcako eskualde jakin batzuetakoak, landa eremuakoak, eta gizonak izan ohi ziren. Nola bizi izan duzu zuk emakume gisa eremu honetan sartzea?

Gizon gehiago egon izana mende askoan, ez da harrigarria. Glosa publikoa, gaueko kontua zen, tabernetakoa. Eta emakumeek ez zuten eremu horietarako sarbiderik. Etxeetan emakume asko zegoen glosak inprobisatzeko gai zena, baina emakumea ez zen publikoki azaltzen. Ni hasi nintzenean hiru emakume baino ez zeuden, ni baino helduagoak, eta horietako bat baino ez zen plazaz plaza maiz samar ibiltzen. Baina, ni hasi nintzenean, ez nintzen ohartu ere egin gizonen mundu batean sartu nintzenik. Gerora galdetu izan didatenean ohartu naiz. Nik naturaltasun osoz bizi izan dut. Eta orain beste bi emakume ere hasi dira, eta lehengo bik jarraitzen dutenez, izango gara bost bat.

Gero eta presentzia handiago a dugu,

eta gure gaietaz ere hitz egin dezakegu, gero eta naturaltasun handiagoz.

Egia da oraindik emakumez soilik osatutako saioak salbuespenak direla erabat, eta gehienbat Martxoak 8ko ekitaldiei lotuak. Hogeitik gora glosadore gizon baldin badaude eta bost glosadore emakume, atera kontuak. Baina, glosa gaztetu eta modernizatu den bezalaxe, emakume gehiago sartzen ari da mundu honetan ere. Garapen erabat normala da. Zergatik ez den oraindik parekidea? Tradizioak eta gizarteak beren pisua dutelako. Baina, ikastaroetan gizon adina emakume dabilela esango nuke. Entzun izan dugu Euskal Herrian haurren bertso-eskoletan erdiak neskak izan ohi direla, baina, gero plazarako jautsian mutilen proportzioa askoz handiagoa dela. Hemen helduentzako ikastaroak baino ez ditugu antolatzen, eta hasi diren emakume guztiak heldu gisa hasi dira. Eta emakumeak duen presio gehigarria argia da, publikoki kantatzeko erreparoiari –eta epaiairi– dagokionez, zaintza lanen kargari dagokionez... Erreferentzia urritasuna ere hor dago, noski. Haurrentzat ikastaroak antolatzeko aukera dugunean, ea zer gertatzen den. Bitartean, kantuan jarraitzeko arrazoi bat gehiago. ●

Irail-urrikoa, kalean!

EUSKARA IKASLEA ZARA? IRAKASLEA?

- EUSKARAZ IRAKURTZEKO OHITURARIK EZ DUTENENTZAT
- BALIAGARRIA EUSKARA IRAKASLEENTZAT
- 10 ZENBAKI URTEAN

Urte osoko harpidetza (Hego Euskal Herria eta Espainia) 29€ ● aizu.eus